

KLÚČ K CVIČENIU – CITÁCIE

Samozrejme, toto cvičenie pokrýva len veľmi malý zlomok možných situácií, kde sa budete rozhodovať, či je potrebné citovať. Dúfam však, že Vám aspoň z časti pomôže uvedomiť si základný princíp dôležitosti citovania v odborných prácach. Akákoľvek chybne neodcitovaná informácia sa totiž chápe ako plagiátorstvo.

ZÁKLADNÉ HESLO: Nikdy neudávaj cudzie myšlienky ako svoje vlastné a nikdy nepripisuj žiadnemu autorovi tvrdenie, ktoré nepublikoval.

1. This is in congruence with previous findings that persons high in action orientation generally scored higher on well-being (Baumann et al., 2005; Brunstein, 2001).

Základná citácia – predchádzajúci výskum

Vždy, keď odkazujete na to, čo sa zistilo v predošlom výskume, musíte uviesť autorov štúdie či štúdií.

Dôvod: Vedecké poznatky nie sú NIKDY jednoznačné, obzvlášť nie v psychológii. Vždy ide o len o podporu pre hypotézy stanovené určitými autormi v určitej štúdií. Výsledky môžu byť prostým artefaktom metodológie, zvláštnosťou použitej vzorky atď. Nejde teda nikdy o všeobecný poznatok a čitateľ musí vedieť, kde si tvrdenie môže overiť.

Aj keď sme zvyknutí, že sa v praxi stretávame s generalizovanými závermi (napr. psychológ Vám povie: „Z detí v kojeneckých ústavoch vyrastajú ľudia s poruchou osobnosti.“), musíme si uvedomiť, že vždy ide o zovšeobecnenia na základe predikčnej sily určitej teórie, generalizáciu skúsenosti, ktorá mohla byť akéhokoľvek pôvodu. V odbornom texte sú takéto generalizácie neprípustné – môžeme iba podávať predpoklady a dedukcie opierajúce sa o empirické a teoretické dôkazy.

Študenti sa často pýtajú, prečo by nemohli postaviť prácu na vlastných úvahách. Je to preto, lebo úvahy nemajú odbornú hodnotu, kým sa neopierajú o dôkazy. Základom dôkazov sú vždy tvrdé dáta a logická správnosť záverov – nemajú tu miesto prosté pocity alebo všeobecné stereotypné predstavy.

2. Sociální integrace, sociální začlenění člověka do sociální struktury je významnou determinantou jeho psychické pohody a zdraví.

Všeobecné vyjadrenia

Odlíšiť všeobecné vyjadrenie, ktoré sme si sami vydedukovali a ktorým chceme vyplniť a „okrášlit“ náš odborný test, od neopodstatneného tvrdenia, býva ťažké. Vyššie uvedená veta je typickou úvodnou vetou českého odborného článku. Prevaha takýchto viet v texte by však bola hrubou chybou pragmatickej funkcie textu – išlo by o prostú „vatu“.

Dôvod: Prečo vyššie uvedené tvrdenie nevyžaduje citáciu? Všimnite si spojenia, s ktorými sa pracuje: „Sociálna integrácia do sociálnej štruktúry“ a „determinanta psychickej pohody a zdravia“ sú veľmi všeobecné, priamo neoperacionalizovateľné pojmy. Ide teda o veľmi všeobecný úvod do problematiky, ktorou sa prakticky hovorí iba to, že sociálna aktivita človeka má určite nejaký vzťah k tomu, ako sa jedinec v živote cíti.

POZOR! Je nutné si uvedomiť, že produkcia podobných viet ako táto síce môže poukázať na Vašu pisateľskú obratnosť, rozhodne však nie je znakom odbornosti. Odborný text vždy vzniká logickou syntézou empirických a teoretických poznatkov, nie hromadením našich prostých úvah a predpokladov. Je teda dôležité podobné vety obmedziť na minimum, a to dokonca aj v úvodnom odseku.

3. Napriek pretrvávajúcim rodovým rozdielom však mnohí autori upozorňujú a zdôrazňujú najmä tú skutočnosť, že čas trávený hraním videohier sa v porovnaní s minulosťou zvyšuje a táto tendencia zasahuje ako chlapcov, tak i dievčatá (napr. Gentile a Anderson, 2003, Gentile, Walsh, 2002).

Kvantifikátory

Určite sa v textoch bežne stretávate so spojením „mnohí autori“. Môže vás zaskočiť, že v angličtine spojenie „many researchers“ nie je ani zďaleka tak bežné. Stretnete sa skôr so spojeniami typu „several researchers“, „a number of authors“, „a certain group of authors“ atď. Anglický jazyk je oveľa opatrnejší na presné vyjadrovanie, než je v našej kultúre zvykom. (Např. výraz „potvrdenie hypotézy“ by bol v angličtine neprípustný.)

Nech je to však akokoľvek, žiadny kvantifikátor nikdy nenahradí citáciu. Ide o rovnaký prípad ako pri základnej citácii v úvode – hovoríme o výsledkoch výskumu, musíme teda uviesť zdroje. Ak je zdrojov skutočne mnoho, mali by sme uviesť zmysluplné príklady, (najlepšie metaanalýzy alebo monografie, ktoré záležitosť rozoberajú podrobnejšie a na globálnejšej úrovni).

Je veľmi dôležité nemýliť si žurnalistický štýl s odborným vyjadrovaním – všetky informácie, ktoré poskytneme v odbornom texte, musia byť priamo overiteľné a nesmú byť len odhadnuté.

4. Štatistiky poukazujú na to, že výskyt depresí v poslednom období rastie, čo je zrejme dôsledok súčasného životného štýlu (Křivohlavý, 1994).

Zovšeobecnené empirické informácie

Opakujem: Je veľmi dôležité nemýliť si žurnalistický štýl s odborným vyjadrovaním – všetky informácie, ktoré poskytneme v odbornom texte, musia byť priamo overiteľné a nesmú byť len približné. Nie je možné hovoriť o štatistikách bez uvedenia zdroja informácie – teda pokiaľ nejde o reklamný spot z predchádzajúceho storočia...

Uvedená citácia je zvláštna tým, že neuvádza zdroj štatistík, ale zdroj samotného tvrdenia, že štatistiky poukazujú na vzrast depresie. Je možné, že Křivohlavý v uvedenej publikácii poskytol stručnú syntézu štatistických informácií.

Dôvod: Ak citujeme zovšeobecnenia, ktoré niekto na základe analýzy primárnych štúdií urobil za nás, je v poriadku citovať autora zovšeobecnení. Musíme ale dbať na to, aby bolo skutočne jasné, že citujeme zovšeobecnenie, nie primárny empirický poznatok. Keď v tom máme zmätok, je možno lepšie uviesť v zátvorke ako primárny zdroj poznatku, tak zdroj zovšeobecnenia.

Dôležité je držať sa základného hesla v úvode. Zoberme si príklad vzrastu depresie. Predstavte si, že niekto publikoval štúdiu dokazujúcu nárast diagnóz depresie za posledné desaťročie. Neuviedol však nijaký zakotvený výklad tohto javu. Iný autor, ktorý sa zaoberal v publikácii príčinnou podstatou depresie, mohol použiť tento údaj (samozrejme odcitovaný) a predniesť odbornú úvahu o tom, ako na základe zmien v sociálnych štruktúrach a vzťahoch mohlo dôjsť k nárastu depresie za posledných desať rokov. Bolo by nefér pripisovať druhému autorovi poznatok o vzraste počtu diagnóz, ako aj pripisovať prvému autorovi myšlienku o kauzálnej podstate tohto nárastu. Je vždy nutné vedieť, na akú hlavnú informáciu poukazujeme.

5. *Dragomirecká (2007) se zabývala prediktory kvality života u starších osob.*

6. *Podle A. Smithe (1976) představuje sympatie vrozenou lidskou schopnost soucítit s druhými.*

Meno nestačí – časová ukotvenosť a následnosť

Väčšine študentov príde spravidla dostatočné povedať, že autorom konceptu „závisti penisu“ či „superega“ je Sigmund Freud. Ak však chceme uvažovať odborne, musíme si veľmi rýchlo uvedomiť, že Freud tieto koncepty netrúsil celý život po učebniciach, ako sme teraz zvyknutí, ale publikoval ich v jedinej pôvodnej publikácii v určitom čase a za určitým účelom.

Dôvod: Prosté uvedenie, že nejaký autor sa niečím zaoberal, je samozrejme neúplná informácia – čitateľ autora nepozná osobne, potrebuje vedieť, z akej publikácie ste čerpali. Dôležité ale je aj to, že autori svoje koncepty a oblasti záujmu menia a veľmi často svoje teoretické predpoklady vyvracajú a upravujú. Nie každý študent napríklad vie, že Seligman svoj slávny koncept „naučenej bezmocnosti“ v posledných desaťročiach výrazne skritizoval a nahradil ho pojmom „explanatory style“. Počas života prešiel od štúdia zvierat k presvedčeniu, že u človeka je všetko akosi inak. Ak citujeme nejakú informáciu, **v zásade necitujeme autora, ale publikáciu**, ktorá zohráva svoju úlohu v systéme poznatkov v určitom čase a na určitom mieste. Každý pojem má svoje miesto v rámci teórie, ktorá bola niekedy formulovaná v jedinom pôvodnom texte. Ak s niečím súhlasíte či nesúhlasíte, vždy súhlasíte či nesúhlasíte s konkrétnym tvrdením. Môžete napríklad preferovať autorov starší koncept pred jeho novým konceptom a v pravom zmysle slova s ním ako osobou teda vlastne nesúhlasiť, hoci súhlasíte s myšlienkou, ktorej je pôvodným autorom.

7. Zo zistení nášho výskumného projektu (R. Blaho, 2009), kde mali participanti produkovať voľné asociácie k tomuto pojmu (spracované tematickou analýzou), sa chápanie fámy pohybuje v pomerne širokom kontextovom rozmedzí od „nepodloženej informácie“ až po „klamstvo“, resp. „výmysel“, pričom prevažuje negatívna emocionálna valencia chápania tohto pojmu.

Autocitácie

Keď hovoríme, že citujeme publikáciu, nie autora, logicky z toho vyplýva, že citujeme aj vlastné publikácie tak, ako každé iné – s uvedením mena autora a roku vydania. Je teda úplne normálne, aby autor napísal čosi ako: „Tento koncept som predstavil vo svojej publikácii *Výklad snov* pred dvadsiatimi rokmi (Freud, 1900).“ Neuvedenie citačného odkazu by tu podľa štýlu APA bolo chybou.

Veľmi pomôže, ak si uvedomíte aj pragmatické hľadisko: **V odbornom vedeckom texte je neprípustné, aby ste v texte odkazovali na niečo, čo nie je v zozname literatúry, a v zozname literatúry uviedli niečo, čo nie je formálne správnym spôsobom odcitované v texte. Musí tu panovať úplná zhoda a formálna presnosť.** Týmto spôsobom totiž dávate najavo, o aký typ informácie ide. Nie je napríklad výnimkou, že dnes natrafíte aj na redundantný odkaz typu: „Freud sa tejto myšlienky dotkol už vo svojej publikácii z roku 1900 (Freud, 1900).“ Dôvodom je prostá snaha zdôrazniť, že skutočne hovoríte o riadne citovanej publikácii, z ktorej vychádzate a ktorá je uvedená v zozname literatúry. Inak by totiž išlo o prosté faktické tvrdenie typu: „Druhá svetová vojna sa skončila v roku 1945.“

8. V našej studii (Lukavský, Šolcová, Preiss, v tisku) jsme sledovaly vztahy mezi kognitivním výkonem a způsoby zvládání stresujících situací, tak jak je vystihuje Dotazník prokativního zvládání (Šolcová, Lukavský, Greenglass, 2006).

Nepublikované štúdie

Doteraz nepublikované štúdie sa citujú ako všetky ostatné. Výraz „v tisku“ / „in press“ znamená, že článok v čase písania vášho momentálneho textu ešte nevyšiel, ale chystá sa jeho vydanie (napr. profesor vám poskytol k DP nejaký svoj článok, ktorý čaká na vydanie).

Výraz „v tisku“ sa píše aj v prípade, že už viete, v ktorom roku článok vyjde. Bibliografické informácie nikdy neuvádzate, ak článok ešte reálne nevyšiel. Na druhej strane, výraz sa píše IBA v prípade, že článok bol prijatý k publikácii.

Podrobnosti k citovaniu nepublikovaných myšlienok nájdete v príručke APA.

Metodologické nástroje

Dotazníky, škály a testy sú publikácie ako každá iná. Obyčajne bývajú publikované ako súčasť inej štúdie, pre ktorú bol nástroj použitý, pokiaľ sa nejedná o validizačnú štúdiu, ktorá

priamo overuje psychometrické atribúty metódy. Posledným štádiom je publikovanie samostatnej metódy v komerčnom vydavateľstve diagnostických metód ako Testcentrum Hogrefe. Najlepšie je vybrať si na citovanie takú publikáciu, ktorá sa priamo zameriava na danú metódu.

Citujte publikáciu, z ktorej ste vychádzali – nie však sekundárne! Je neprípustné stiahnuť si diplomovú prácu s dotazníkom NEO v prílohe a citovať túto prácu. Pri citovaní a používaní samotných metód vo výskume vždy dbajte na dodržiavanie autorských práv.

9. Výsledky zahraničných výzkumů nejsou na naše podmínky zcela přenositelné, proto jsme byli vedeni snahou realizovat výzkum s poměrně homogenním vzorkem českých rodin pracujících rodičů.

Všeobecné tvrdenie

Je pravda, že výsledky niektorých zahraničných výskumov *sú* možno zovšeobecniteľné na českú populáciu. To ale neznamená, že musíme menovať príklady tých, ktoré nie sú – ide o prostú opatrnosť, „zdravý rozum“ v rozhodovaní, či budeme alebo nebudeme aplikovať výsledky iných štúdií na našu populáciu.

Príklad uvádzam hlavne preto, aby som demonštrovala, že hoci za výrazom „výsledky zahraničných výskumov“ bežne musí nasledovať citácia, sú aj celkom zjavné výnimky:-)

10. Matice byla rotovaná metodou Promax a Kaiserovou normalizací.

Štatistické metódy

V tomto prípade – ako aj vo väčšine prípadov – autorov metódy necitujeme, pretože ide metódu, ktorá je identifikovaná svojím názvom, a používa sa univerzálne v štatistickom spracovaní dát.

Je ale nutné si uvedomiť, že aj údaj o použitej štatistickej metóde sa cituje, ak ide o novú, alternatívnu, či originálnu metódu spracovania dát. Toho, že ste použili takúto metódu, ste si ale zvyčajne veľmi dobre vedomí, takže problémy by tu nastať nemali.

11. Pojem *paradigma* prvýkrát použil Thomas Samuel Kuhn v roce 1962 (Kuhn, 1997).

Publikované preklady

Tento posledný úryvok je čerešničkou na torte, ktorá demonštruje princíp citovania ako formálnej nevyhnutnosti. Hoci na oko môže vyzeráť rozporný odkaz absurdne, vyplýva z logiky citovania.

Prvou zásadou je, že citujeme publikáciu, z ktorej sme vychádzali. Ak teda necitujeme originál práce z roku 1962, ale preklad z roku 1997, v zozname literatúry uvádzame preklad práce. Dôvodom je aj to, že u prekladov ide o špecifický problém – v zásade tu dochádza k adaptácii, k určitému významovému posunu. To sa napríklad u reedície nedeje.

Druhou zásadou je to, ako bolo vyššie zmienené, že odkazy na citácie v teste sa MUSIA zhodovať s citáciami v zozname literatúry. Ak teda v zozname literatúry uvádzame preklad – čo by sme pri poctivom citovaní mali – v odkaze na citáciu musíme tiež uviesť rok vydania prekladu. Takto dochádza k vyššie uvedenej zdanlivej „absurdnosti“, kde uvádzame rozporný údaj o pôvode konceptu. Publikácia, ktorú máme v ruke, je prekladom tej, v ktorej Kuhn prvý raz použil výraz „paradigma“, a teda ide o primárny zdroj. Skutočný časový údaj objavenia pojmu sa ale nezohoduje s časom publikácie zdroja.

Základom u citácií je nenechať sa zlákať zdanlivou pragmatickou absurdnosťou situácie a zachovať formálnu správnosť. Formálna správnosť je totiž podstatou optimálnej orientácie v myšlienkových zdrojoch textu, ktorých relevantnosť je podstatou vedeckej odbornosti.

Raz mi jeden študent povedal, že mu prišlo absurdné citovať české publikácie podľa „anglofónneho“ štýlu APA, a tak odcitoval anglické publikácie podľa APA a české podľa ISO 690. Veľmi s týmto argumentom však neobstál... A neobstojí s ním nikto.

ŠPECIFICKÉ PRÍPADY CITAČNÝCH ODKAZOV V TEXTE

Priame citáty a preklady citátov

Priame citáty sa v psychologických textoch, podobne ako v textoch „čistých“ prírodných vied, vyskytujú len ojedinele. Obyčajne sa týkajú definícií a diagramov, prípadne zvláštnych výstižných tvrdení, ktoré vyjadrujú relevantný, originálne formulovaný postoj určitého autora. Ak môžete, priame citáty minimalizujte na tieto prípady.

ROZHODNE nepoužívajte priame citáty na jednoduchú reprodukciu faktov, ktoré môžete akokoľvek parafrázovať.

Pri uvedení priameho citátu sa k odkazu pripisuje číslo strany: (Freud, 1900, s. 23).

Českí a slovenskí študenti sa neraz vyskytujú v nepríjemnej situácii, kedy chcú priamo citovať zo zahraničnej publikácie, ktorá nebola preložená do češtiny. Situácia je pre anglicky hovoriaci svet tak neštandardná, že ju príručka APA ani veľmi nerieši.

Základným problémom je v tomto prípade to, že pri preklade v zásade dochádza k významovému posunu, a teda citát nie je vlastne vôbec priamy. Nejde však ani o parafrázu. Osobne sa držím týchto zlatých pravidiel:

1. VYHÝBAM SA priamym citátom zo zahraničných publikácií do takej miery, ako sa len dá, aby som neskreslila pôvodnú myšlienku. Ak ide o skutočne zvláštne výstižné

vyjadrenie, bude pravdepodobné, že v češtine či slovenčine aj tak jeho originalitu v plnom znení nezachytíte. Môžete napríklad preložiť len krátke útržky v úvodzovkách a uviesť pôvodné znenie v zátvorke (a odkazovať ako citát s uvedením strany).

2. Ak sa dá, použijem voľný preklad a citát uhrám ako PARAFRÁZU. Tú môžem obohatiť izolovanými prekladmi zvláštnych výstižných spojení podľa bodu 2. Definície, ak neobsahujú veľmi špecifické formulácie, sa v zásade snažím parafrázovať.
3. Preložené diagramy či metódy sú v zásade chápané ako „ÚPRAVY“. V učebniciach tak môžete vidieť napríklad odkazy typu: (upr. dle Freud, 1900, s. 23).
4. V diplomovej práci som sa držala pravidla, ktoré som našla vo všeobecných pokynoch k formálnej stránke DP na stránkach FF: V texte som uviedla vlastný preklad citátu a v poznámke pod čiarou originálny text s citačným odkazom a s označením, že ide o môj vlastný preklad.
5. Ak priamo prekladáte, je nutné označiť, že ide o váš preklad. **NEPRECEŇUJTE SVOJE PREKLADATEĽSKÉ SCHOPNOSTI** – významový posun je strašiak, s ktorým bojujú aj tí najskúsenejší prekladatelia. Prof. Švancara napríklad vo svojich skriptách (na zdesenie študentov) uvádza všetky citáty v pôvodnom znení bez prekladu – nech sa už jedná o akýkoľvek jazyk...
6. Dbajte na to, aby text, ktorý prekladáte, bol skutočne originál – Freud v angličtine nie je pôvodný Freud. Prekladom do angličtiny už k určitému významovému posunu došlo, prekladom do češtiny dôjde k ďalšiemu. Pritom nemčina môže byť češtine významovo bližšia.

Sekundárne citácie

Sekundárnou citáciou sa myslí citovanie myšlienky autora, ktorú máme k dispozícii len sprostredkované skrz nejaký sekundárny či terciárny zdroj. Typické – a veľmi ochudobňujúce – je citovanie teoretických a empirických poznatkov rôznych autorov skrz bežné české zhrňujúce učebnice psychológie.

Základným formálnym pravidlom sekundárneho citovania je odkaz v texte typu: (Freud, **cit. dle** Kratochvíl, 2006).

V zozname literatúry uvádzame **LEN ZDROJ, KTORÝ SME POUŽILI**, to jest učebnicu od Kratochvíla. Ak si všimnete, k menu pôvodného autora myšlienky nie je pridaný žiadny bibliografický údaj – všetko je uvedené v Kratochvílovi. Ak čerpáme zo sekundárneho zdroja, prenášame naň zodpovednosť za daný poznatok i prípadné skreslenia. Tie si ale v konečnom štádiu odskáčeme sami.

POĎĽA ŠTÝLU APA SA V ODKAZOCH NA CITÁCIE V TEXTE NIKDY NEPÍŠE „IN“!!! „In“ sa používa v zozname literatúry pri uvedení bibliografického záznamu článku v zborníku alebo editovanej publikácii (pozri príručku APA). V texte sa neuvádza, nemá to význam – cituje sa vždy meno autora publikačnej jednotky, ktorou je článok od určitého

autora či skupiny autorov, nie kniha ako taká. Detaily o type publikácie sa čitateľ dozvie v zozname literatúry, nie je nutné ich uvádzať v texte.

Otázkou je, prečo toľko študentov v texte „in“ neustále používa, a to aj napriek zdôrazňovaniu, že je to nesprávne. Základný problém vidím v tom, že sa málokedy stretávajú s formuláciou „cit. dle“ alebo proste „cit.“. Prečo je tomu tak?

SEKUNDÁRNE CITÁCIE SÚ PREJAVOM NEDOSTATOČNEJ ODBORNEJ PRÍPRAVY.

V bežných odborných publikáciách nájdete sekundárne citácie len veľmi ojedinele, v skutočne zvláštnych prípadoch, kedy je pôvodný zdroj veľmi ťažko dostupný. Citovanie sekundárnych zdrojov je v inom prípade viac-menej neprípustné. Je dobré mať to na zreteli, keď budete písať teoretickú časť ročníkovej či diplomovej práce.

Základné pravidlá:

1. Vždy sa snažte dohľadať PRIMÁRNY ZDROJ. Nemýľte sa a nestrachujte – neznamená to, že ak chcete „pocitovo“ odcitovať primárny zdroj, musíte ho celý prečítať. Ak by všetci vedci čítali každé slovo textov, ktoré citujú, vybuchla by im hlava. Základom všetkého je často mať k dispozícii ABSTRAKT – pokiaľ napríklad chcete uviesť len odkazy na štúdie, ktoré zistili vzťah medzi premennými A a B, naozaj Vám stačí iba overiť si výsledky štúdie v abstrakte. **Uvedenie odkazu v zozname literatúry neimplikuje, ani nemá implikovať, že ste danú publikáciu celú prečítali. Má znamenať toľko, že s istotou viete, že informácia, ktorú podávate, pochádza v uvedenej forme z daného zdroja.**
2. Mnoho skúsených výskumníkov veselo rieši problém so sekundárnymi citáciami tak, že prosto opisujú bibliografické záznamy zo sekundárneho zdroja (napr. odbornej príručky – „handbooku“). Tento postup neodporúčam, lebo v zásade ide o skrytú formu plagiátu. Takýmto spôsobom totiž môžete obsahovo skopírovať celú starostlivo prepracovanú kapitolu autora zhrňujúcej publikácie bez toho, aby ste sa priznali, že ste jeho knihu vôbec mali v ruke, a to nie je fér. Okrem toho z vlastnej skúsenosti viem, že informácie v sekundárnych zdrojoch sú neraz naozaj dôkladne prežuté a reinterpretované. Rozhodne odporúčam radšej postup v bode 1 – dohľadajte si relevantné informácie, na ktoré natrafíte v sekundárnom zdroji, v primárnych zdrojoch a aplikujte na ne vlastnú štruktúru. Ak je primárny zdroj nedostupný, citujte sekundárne.
3. **VYHÝBAJTE SA** v odborných prácach **CITOVANIU BEŽNÝCH TUZEMSKÝCH UČEBNÍC**, pokiaľ nechcete citovať originálny postoj alebo pohľad autora, ktorý v učebnici vyjadril (napr. vymyslel vlastnú typológiu stresových situácií atď.). Vysokoškolské prehľadové učebnice majú s pôvodnými textami len veľmi málo spoločného a neraz sa ani nejedná o sekundárne, ale o terciárne zdroje, či ešte horšie (text českej učebnice vychádza zo zahraničných učebníc, ktoré vychádzajú z handbookov, ktoré vychádzajú z primárnych zdrojov). Je teda dôležité uvedomiť si, že učebnice *nie sú* tým, čomu sa v angličtine hovorí „scientific literature“. Je to vzdelávacia literatúra, ktorá plní účel špecificky štruktúrovaného orientačného

materiálu, nie odborného zdroja – je to vlastne čosi podobné, ako keby ste pri písaní seminárnej práce chceli vychádzať zo seminárnych prác vašich spolužiakov.

Ak odborník postaví publikáciu na sekundárnych prameňoch, obyčajne to znamená, že ju píše viac *pro forma* než pre čokoľvek iné (pokiaľ nechce len podať stručný prehľad problematiky a rezignuje na vedeckú originalitu). Samozrejme, pozliepať text zo stručných zmienok v učebniciach je veľmi jednoduché a rýchle, ani zďaleka to ale nespĺňa požiadavky na odbornú analýzu problému.

Ďalšie zvláštnosti

Ak autor publikoval viacero publikácií v tom istom roku a všetky sú uvedené v zozname literatúry, odlišujeme ich v texte pomocou malých písmen v poradí zoznamu literatúry (napr. Freud, 1920a; 1920b). To ale platí skutočne iba v situácii, keď je zoznam autorov u oboch publikácií zhodný. Napr. Freud, 1920; Freud & Jung, 1920; Freud et al., 1920) – v tomto zozname sa jedná o tri rôzne zoznamy autorov, aj keď na začiatku je vždy Freud.

Podrobnosti o písaní citačných záznamov v zozname literatúry si preštudujte v príručke APA. Nezabúdajte, že formálne správne citovanie je **NUTNÉ KONZISTENTNE DODRŽIAVAŤ**. Ako som uviedla vyššie, konzistentnosť zabraňuje nedorozumeniam. Pre študenta, ktorého práca sa dostane iba do rúk vyučujúceho, ktorý si ju zbežne preštuduje a odloží nabok, je ťažké predstaviť si, aký veľký význam má správne citovanie pre vedeckých pracovníkov, ktorí sú na základe svojich výstupov a ich citovanosti v cudzích výstupoch hodnotení a je na tom postavené kritérium ich profesionálnej kvality.